

RISICO- ASSESSMENT CORONA NARRATIEVEN

NO. 5 (15 - 07 - 2021)

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn, en Sport

DROG : Forensic Journalism | Trollensics

Key Takeaways

- Het onderwerp ‘vaccineren’ en in het bijzonder ‘het vaccineren van kinderen’ laat nog steeds een lichte maar duidelijke stijgende lijn zien. Verder worden deze onderwerpen erdoor getekend dat de gedeelde *desinformatie* verhoudingsgewijs de afgelopen maand duidelijk hoger lag dan in de periode (vanaf 1 januari) daarvoor. De impact van deze desinformatie-media op deze onderwerpen zou dus kunnen toenemen.
- Van alle ‘bijwerkingen’ staat ‘overlijden’ met een grote voorsprong op één. Op twitter lijken de berichten van overlijdensgevallen na vaccinatie daarmee de meeste opvolging te krijgen. Bijwerkingen met een impact op onvruchtbaarheid worden verhoudingsgewijs weinig besproken – minder nog dan zeer voor de hand liggende bijwerkingen zoals ‘koorts’, ‘hoofdpijn’, en ‘pijn op de prikplek’.
- Gesprekken over de verscheidene coronavarianten gaan gepaard met het delen van bijzonder *weinig* desinformatie-media. De tractie op deze onderwerpen (de laatste weken vooral de deltavariant) is aanzienlijk, maar er worden vooral mainstream media aangehaald om op de hoogte te blijven van de dreiging die er van deze varianten uitgaat.
- De onderwerpen ‘versoepelingen’ en ‘testsamenleving’ laten weinig nieuwe verrassende verschuivingen zien. Toch blijft de tractie op ‘testsamenleving’ vrij hoog: er worden nog steeds zo’n 100 tweets per dag over dit onderwerp geplaatst (vergelijkbaar met ‘overlijden’ in combinatie met ‘vaccinatie’).
- Het onderwerp ‘vakantie’ heeft in 2021 een vreemde beweging gemaakt volgens google-trends. In plaats van een gebruikelijke opleving van interesse in januari heeft de tractie van een heel jaar zich naar de zomermaanden verplaatst: zoekopdrachten op ‘vakantie’ zijn momenteel groter dan ze ooit geweest zijn de afgelopen paar jaar. De meest-gebruikte gerelateerde zoektermen op Google tonen duidelijk aan dat dit verband houdt met zorgen over het op vakantie kunnen deze zomer in verband met het terugdraaien van versoepelingen.
- Op niet-desinformatie kanalen op YouTube (in de ‘entertainment’ sfeer) is de interesse in COVID-gerelateerde onderwerpen verrassend laag het afgelopen jaar. Ook anti-vaccinatie retoriek is bij deze video’s is vrijwel afwezig.
- Rondom het thema ‘vaccinatie’ is slechts een handvol van desinformatie-kanalen verantwoordelijk voor het merendeel van de verspreide desinformatie. De top tien neemt bijna 80% van alle gedeelde artikelen op Twitter voor haar rekening.
-
-
-
-
-
-

Inhoudsopgave

•

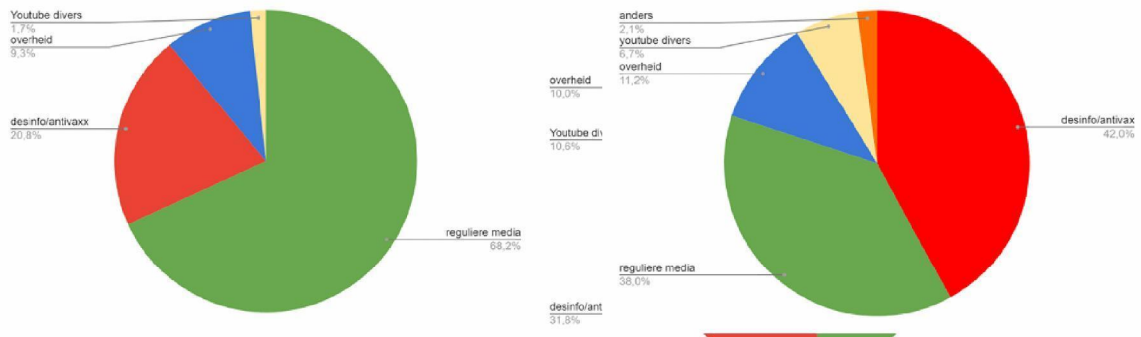
<i>Key Takeaways</i>	2
<i>Inhoudsopgave</i>	3
1. Vaccineren	4
Vaccineren algemeen.....	4
Vaccineren van kinderen.....	5
Bijwerkingen.....	7
2. Coronamaatregelen	15
Corona-Varianten.....	15
Versoepelingen.....	16
Testsamenleving.....	16
Vakantie.....	16
3. Youtube	22
4. Desinformatie	23

•

1. Vaccineren

Vaccineren algemeen

Er is nog steeds een lichte stijging te zien op het thema 'vaccinatie' op Twitter. Recente persconferenties zorgen voor pieken in interactie op dit onderwerp (zie [grafiek 1](#)). Daarnaast is de volgende ontwikkeling van belang:

Figuur 1: Reguliere v.s. desinfo-media: 1 jan. tot 10 juni, 11 juni tot 11 juli, en 4 tot 10 juli

Deze drie cirkeldiagrammen geven de verschuiving aan in de mate waarin verschillende *soorten* media gedeeld worden in het gesprek rondom vaccinatie op Twitter. In de gehele periode (vanaf 1 jan 2021) zijn reguliere media hierin dominant. Binnen de afgelopen maand echter (vanaf 11 juni) lijken desinfo-media een buitenproportioneel deel van de gedeelde media uit te zijn gaan maken. Dit geldt ook voor afgelopen week, hoewel het aandeel van reguliere media weer iets lijkt toe te nemen.

Dit alles kan erop wijzen dat de 'push' vanuit desinfo-kanalen de afgelopen tijd sterker is geworden op dit thema. Een andere verklaring is dat desinformatie-media simpelweg op 'natuurlijke' wijze populairder zijn geworden binnen de groep mensen die over vaccinatie tweeten. Tot slot valt deze wijziging te verklaren uit de *toename* van het aantal toegewezen anti-vaccinatie twitteraars dit jaar (zie rapport no. 4 pagina 5/6), die buitenproportioneel veel desinformatie-kanalen deelt.

Onze [stacked bar](#) laat daarnaast zien dat de Deltavariant tot voorkort het dominante gespreksonderwerp binnen dit thema was, maar de afgelopen week weer is ingehaald door

het thema *testen*, dit in reactie op de snelle stijging van besmettingen de afgelopen tijd ten gevolge van het omzeilen van testen door jongeren.

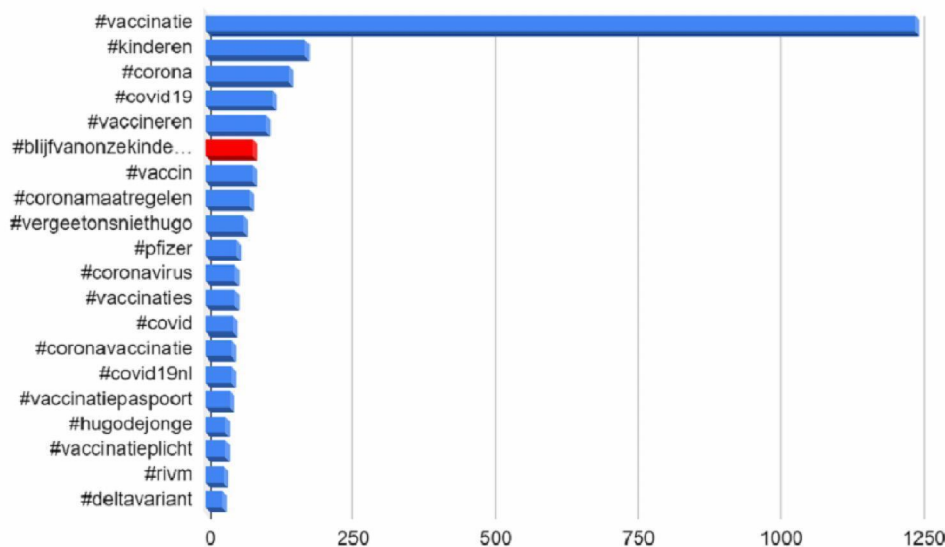
Vaccineren van kinderen

Interesse in het [vaccineren van kinderen](#) laat ook nog steeds een licht stijgende lijn zien. De meest aanzienlijke opleving van interesse heeft eind vorige maand pas plaatsgevonden: toen de gezondheidsraad met haar advies naar buiten kwam om kinderen tussen 12 en 17 jaar te laten vaccineren om de beoogde R-waarde te kunnen handhaven.

Op internet werd er verschillend gereageerd op dit bericht. Van de meest populaire tweets op die dag zelf is de overweldigende meerderheid hier negatief over. Deze accounts sturen als reactie berichten van artsen door die het idee onderschrijven dat het vaccineren van kinderen binnen het bredere plaatje voornamelijk negatieve effecten zal hebben. Gezonde kinderen lopen volgens deze groep zo weinig risico op ernstige COVID-klachten, dat de risico's van een vaccinatie groter zijn dan die van de ziekte zelf (bijvoorbeeld wegens het risico op trombose). Om dit te ondersteunen worden er verder cijfers van kinderdoden na vaccinatie uit andere landen gedeeld en wordt de grootse uitspraak gedaan dat er waarschijnlijk wel meer kinderen zullen sterven aan vaccinaties dan aan COVID.

Ook recentere tweets lopen over van dit sentiment. De meest aanwezige twitteraars zijn verbaasd dat de overheid kinderen risico laat lopen om oudere generaties te beschermen. Ook wordt, net zoals in eerdere tweets, regelmatig gevraagd of de kinderen van politieke leiders wel gevaccineerd zijn.

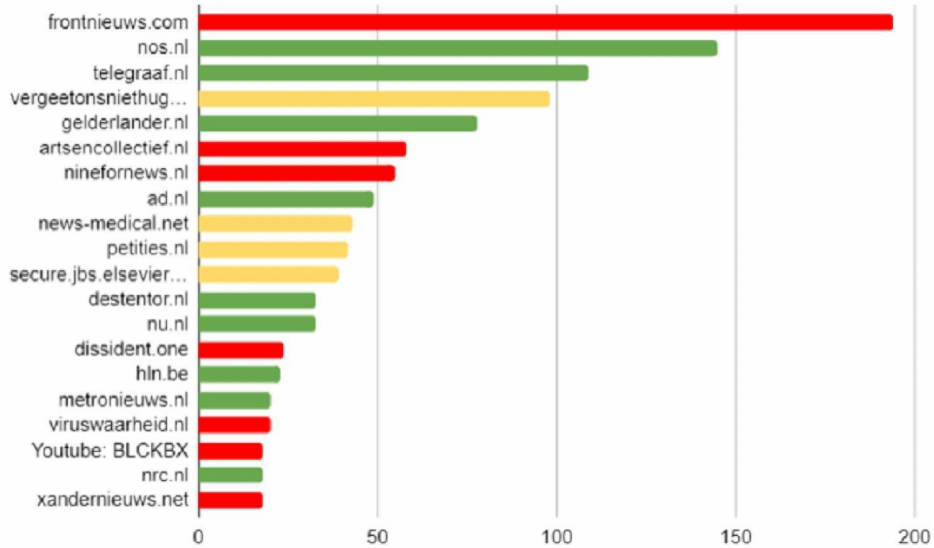
De volgende hashtags zijn het meest gebruikt in de combinatie 'kinderen' en 'vaccinatie':

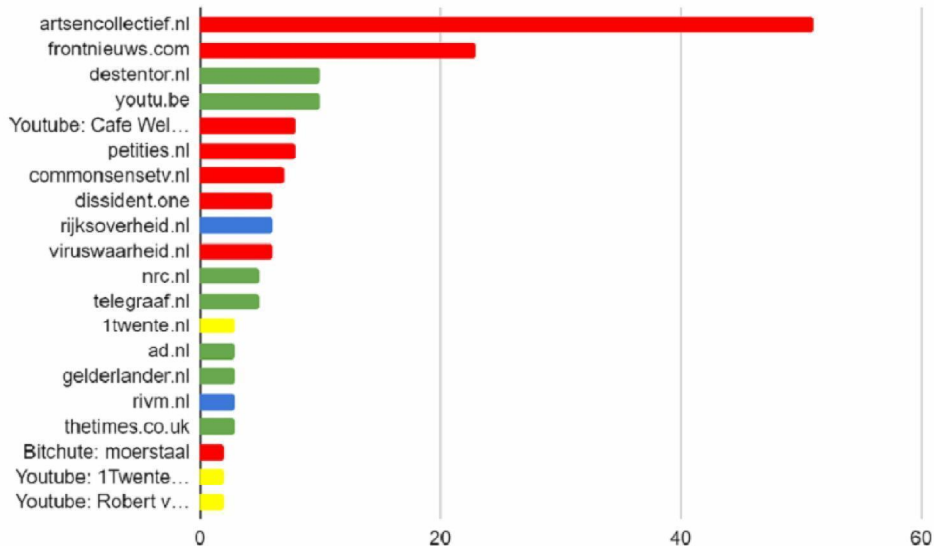
Tabel 1: 'kinderen', 'corona', en andere hashtags binnen de tweets die zowel 'vaccinatie' als 'kinderen' gebruiken

Binnen de tweets die de termen 'vaccinatie' en 'kinderen' gebruiken maakt dus slechts een klein deel gebruik van de expliciet anti-vaccinatie hashtag 'blijfvanonzekinderenaf'.

De volgende tabellen geven de verdeling aan tussen de verschillende soorten media die er geciteerd worden in tweets, vanaf januari en de afgelopen week. Ook hier is de toename van het gebruik van desinfo-media te zien.

Tabel 2: (Typen) media onder 'vaccinatie'. 1 jan - 11 jul 2021

Tabel 3: (Typen) media onder 'vaccinatie'. 4 jul - 10 jul 2021

Bijwerkingen

Voor het overzicht hebben we de [kortetermijn / lichte bijwerkingen](#), die allemaal erkend zijn door het RIVM, gesplitst van de [langetermijn / heftige bijwerkingen](#), waarvan er een aantal wel, anderen niet zijn erkend, en waarvan de ernst in de praktijk op twitter vaak schromelijk overdreven wordt. Beide grafieken houden wel dezelfde schaalgrootte aan, zodat vergelijking beter mogelijk is.

Qua 'langetermijnbijwerkingen' staat 'overlijden' met een grote voorsprong op de eerste plek. Dit onderwerp beslaat zo'n 8% van alle tweets onder 'vaccinatie' – met in het eerste kwartaal van dit jaar gemiddeld 132 tweets per dag, en in de periode van 1 april tot 11 juli gemiddeld 159 tweets per dag.

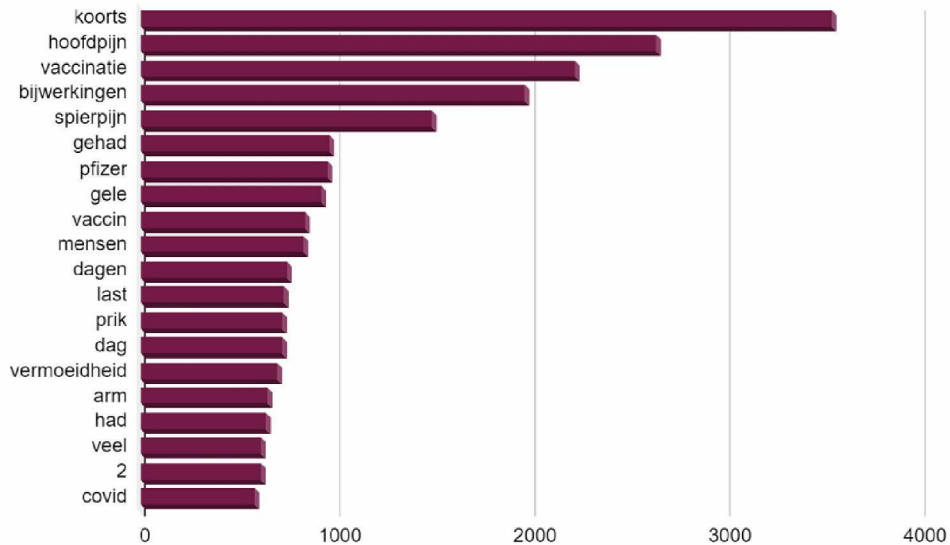
We zien hier net als in andere onderzoeken terug dat er een scherpe politieke breuklijn zichtbaar is op het thema corona. Antivaxxers en coronasceptici zijn bovenmatig vaak aanhangers van een select groepje politieke partijen. De groepsleden zijn loyaal aan elkaar, en zijn verder bijzonder fanatiek op Twitter – zij kunnen zodoende veel rumoer veroorzaken als ze samen optrekken om bepaalde standpunten onder de aandacht te brengen. Dit zorgt voor veel likes en retweets voor de gangmakers in deze groep.

Het is in deze gevallen vaak te betwijfelen of alle activiteit rondom deze individuen authentiek is, maar het staat vast dat de loyaliteit aan de politieke stroming waar deze individuen onderdeel van uitmaken en de relatief grote tractie op de antivax-onderwerpen waar deze partijen achter staan ervoor zorgen dat echte aanhangers fanatiek meedoen.

Zoals we wel vaker terugzien, weten provax-accounts niet zo veel likes en retweets te vergaren als de meer opruiende antivax-tweets. Toch zijn deze eerste wel degelijk aanwezig: zij verwijzen naar de doden die COVID19 al heeft opgeëist, en naar het feit dat vaccinaties een middel zijn om verdere sterfgevallen en ziekenhuisopnames te vermijden.

Pieken op het dominante thema 'overlijden' zijn grotendeels te verklaren uit berichten uit de reguliere media. In het bijzonder berichten dat er mensen zijn overleden na vaccinatie doen het goed bij de antivaxxers/coronasceptici; deze gevallen worden als dankbaar middel gebruikt om de claim kracht bij te zetten dat er een directe en veelvoorkomende link bestaat tussen de vaccins en overlijdensgevallen. De conclusie komt er dan uiteindelijk op neer dat het middel erger is dan de kwaal.

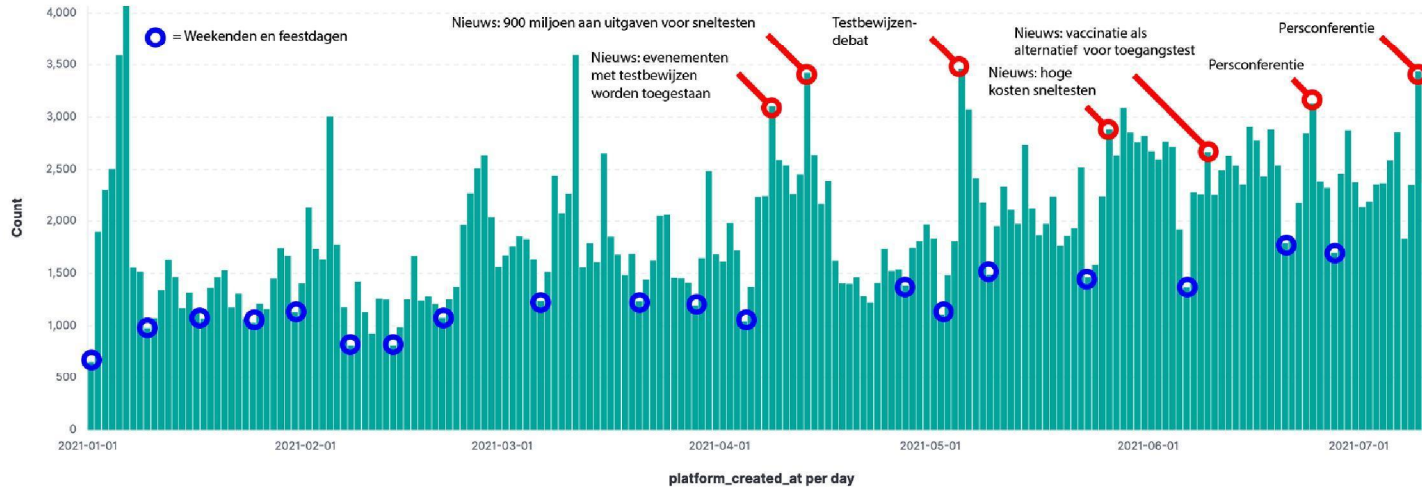
De volgende tabel laat de verhouding tussen verschillende gebruikte termen omtrent 'kortetermijn bijwerkingen' over de gehele periode zien. Van de vaccins staat enkel 'Pfizer' in de top 20. De verdere meest gebruikte termen zijn niet erg verrassend.

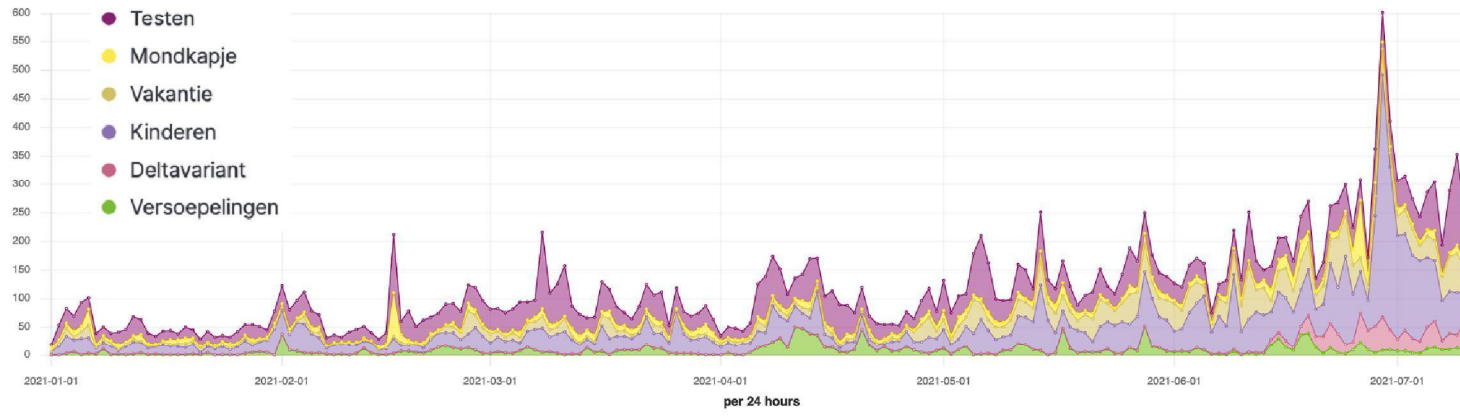
Tabel 2: Vergelijking 'lichte' / 'kortetermijn' bijwerkingen op Twitter. 1 jan – 11 jul 2021

Verder is het onderwerp 'derde prik' is de afgelopen week plotseling [vrij groot geworden op twitter](#).

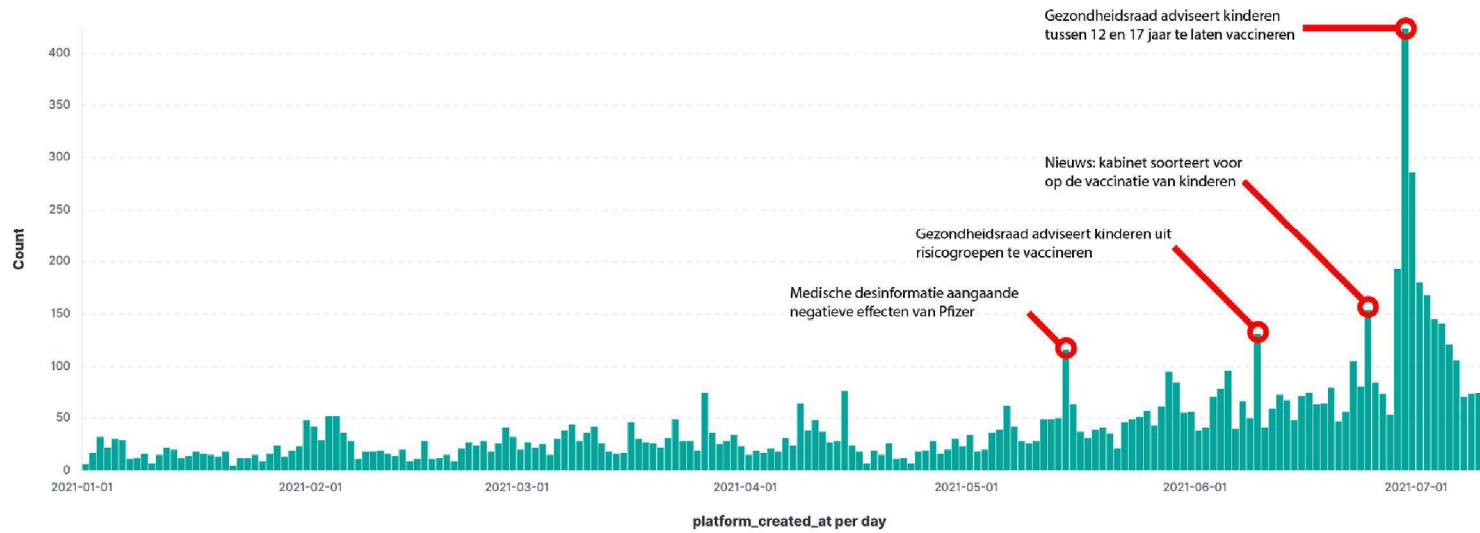
Tot slot is het mogelijk, door een op 14 juli gepost populair item op rtl-boulevard over een topsporter die ziek is geworden na vaccinatie, dat tractie op het thema 'pericarditis' zal toenemen de komende dagen. Dit is namelijk de bijwerking die wel wordt genoemd als mogelijke oorzaak.

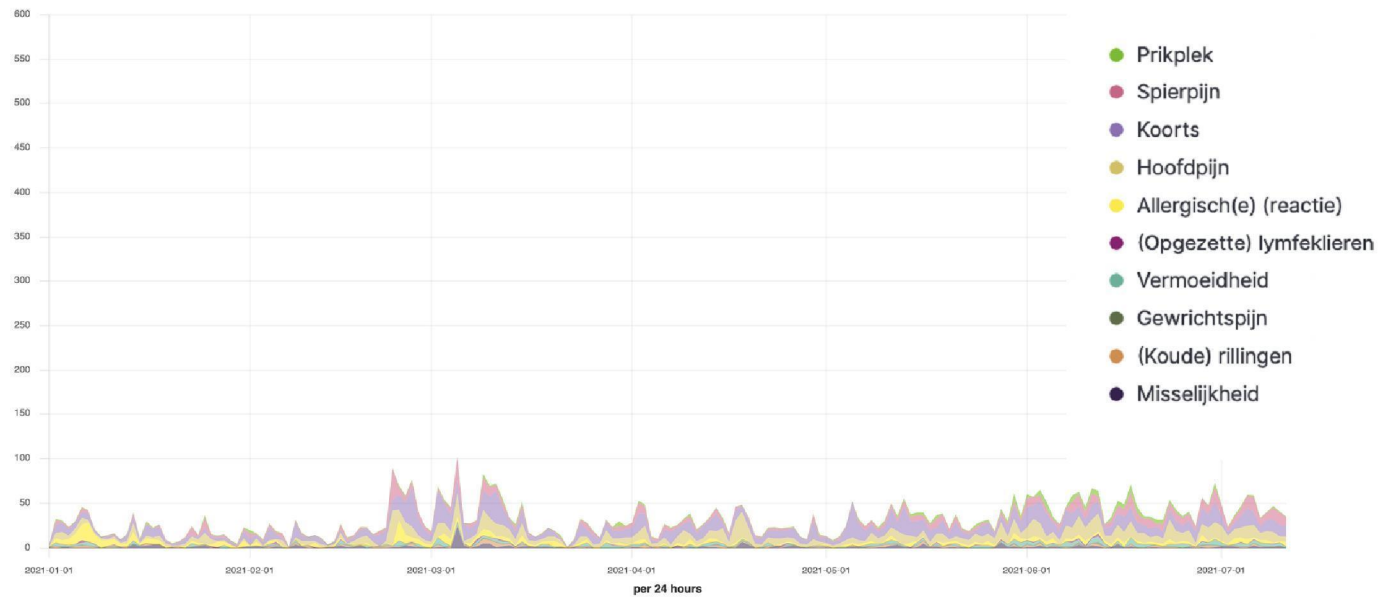
Grafiek 1: 'Vaccinatie' op Twitter. 1 jan - 11 jul 2021

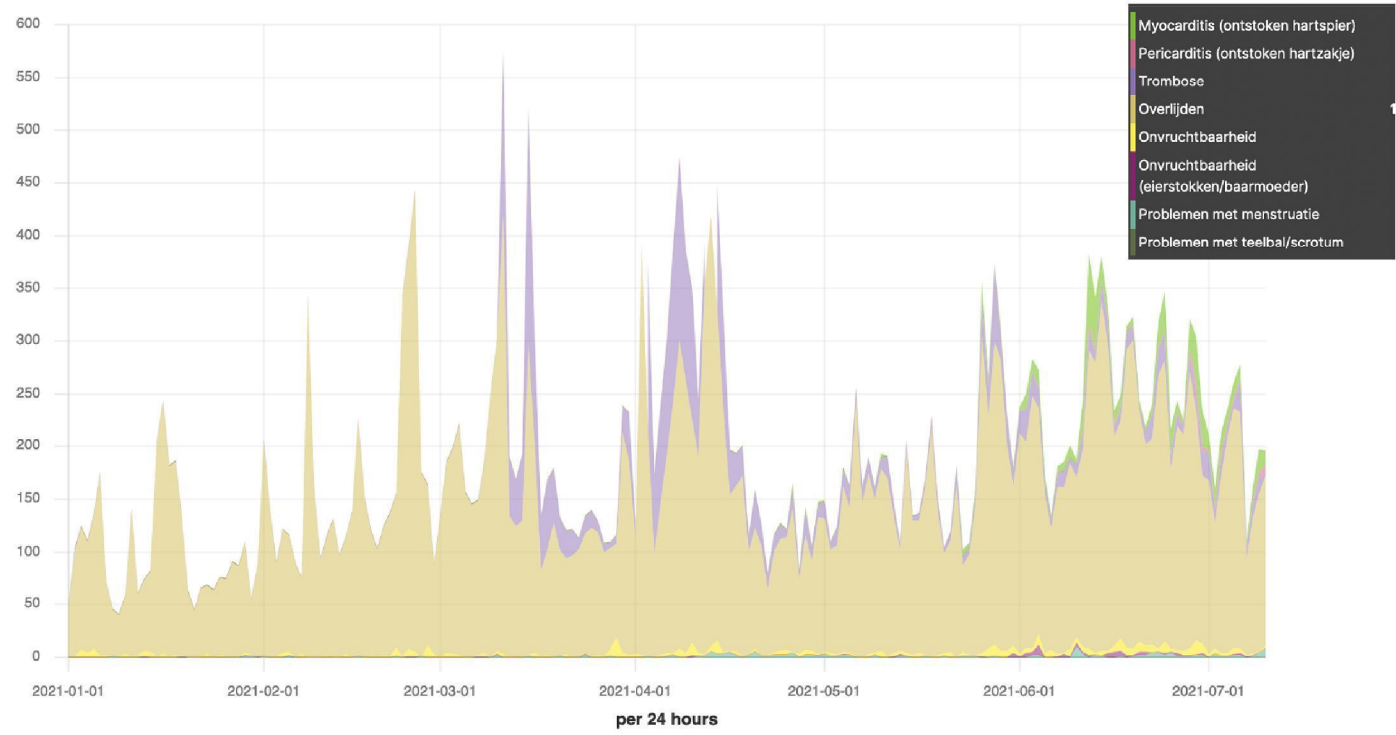
Grafiek 2: Subthema's onder 'vaccinatie' op Twitter. 1 jan - 11 jul 2021

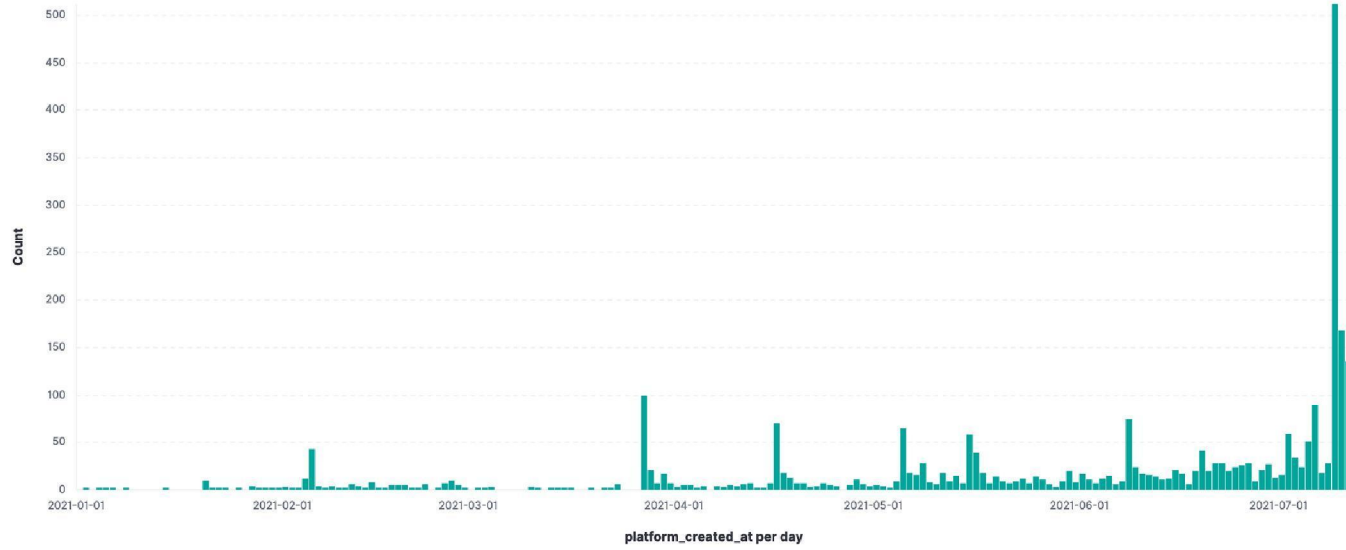
Grafiek 3: 'Kinderen' onder 'vaccinatie' (vaccineren van kinderen). 1 jan - 11 jul 2021

Grafiek 4: Tractie op verschillende kortetermijn bijwerkingen op Twitter, 1 jan - 11 jul 2021

Grafiek 5: Tractie op verschillende langetermijn bijwerkingen op Twitter. 1 jan - 11 jul 2021

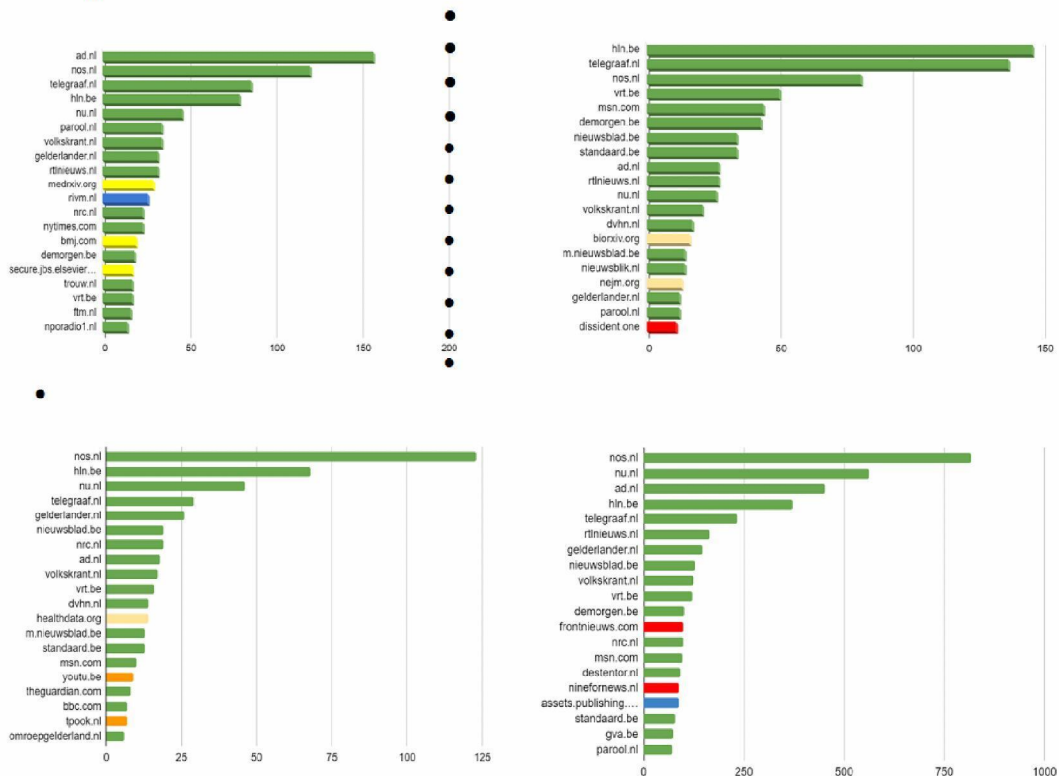

Grafiek 6: Tractie op het onderwerp "derde prik", 1 jan -11 jul 2021

2. Coronamaatregelen

Corona-Varianten

-
- Het RIVM heeft een lijst gepubliceerd van erkende COVID-19 mutaties / varianten¹. Deze lijst hebben wij aangehouden om de verschuivingen in tractie op elk van deze onderwerpen te kunnen meten.
-
- In [deze grafiek](#) zien wij de mate waarin de verschillende varianten sinds januari dit jaar ter sprake zijn gekomen op Twitter.
-
- De mate waarin *desinformatie* rondom de verschillende corona-varianten gedeeld wordt is bijzonder laag op twitter. Zie de volgende tabellen voor de verschillende typen:

Tabel 3: Alpha, Beta, Gamma, Deltavarianten. 'Soorten' gedeelde media (regulier, desinfo, alternatief)

Deze grafieken zijn over de gehele linie dominant groen – wat dus wil zeggen dat er vrijwel uitsluitend reguliere, betrouwbare media worden aangehaald. Dit geldt ook voor de varianten met nog veel minder tractie (etha, theta, etc.).

¹ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/virus/varianten>

Als varianten *wel* door antivaxxers worden aangehaald is dat om er grappig over te doen of om 'gelijk te halen'. Zij stellen dan bijvoorbeeld dat is gebleken dat de avondklok niet nodig was, omdat de (Britse) alfavariant helemaal niet dodelijker was dan de originele Chinese variant van Covid19 (en negeren daarbij het feit dat de variant wel besmettelijker was).

Pieken in tractie op de verschillende varianten worden veroorzaakt door berichten vanuit de reguliere media: deze worden gedeeld en daar wordt vervolgens op gereageerd door anderen die zich zorgen maken over eventuele negatieve gevolgen voor de volksgezondheid, economie, of het vaccinatieprogramma.

Sommige varianten zijn bijna afwezig in het gesprek op Twitter in Nederlands taalgebied. De minder bekende varianten worden vaak in combinatie met elkaar genoemd en worden dus niet specifiek en individueel aangehaald als een punt van zorg.

-

Versoepelingen

-

- De grafiek aangaande [versoepelingen](#) laat weinig bijzondere tendensen zien sinds het laatste rapport. Het onderwerp blijft echter wel onder de aandacht van Twittergebruikers, met pieken in interesse rondom persconferenties.

-

Testsamenleving

-

- Het thema '[testsamenleving](#)' heeft geen bijzondere pieken meer laten zien sinds het vorige rapport. Interesse in het onderwerp lijkt geleidelijk af te nemen. Toch is het thema nog steeds goed voor zo'n 100 Tweets per dag, wat niet onaanzienlijk is (ter vergelijking: ongeveer gelijk aan de berichten over 'overlijden' binnen het thema 'vaccinatie'. Zie hierboven).

-

Vakantie

-

Mede naar aanleiding van de persconferentie van 11 mei - waarin onder andere werd aangekondigd dat het weer zou worden toegestaan te reizen naar 'groen' of 'gele' landen de komende vakantie maanden – hebben we een zoekslag gedaan op de term 'vakantie' op Google Trends.

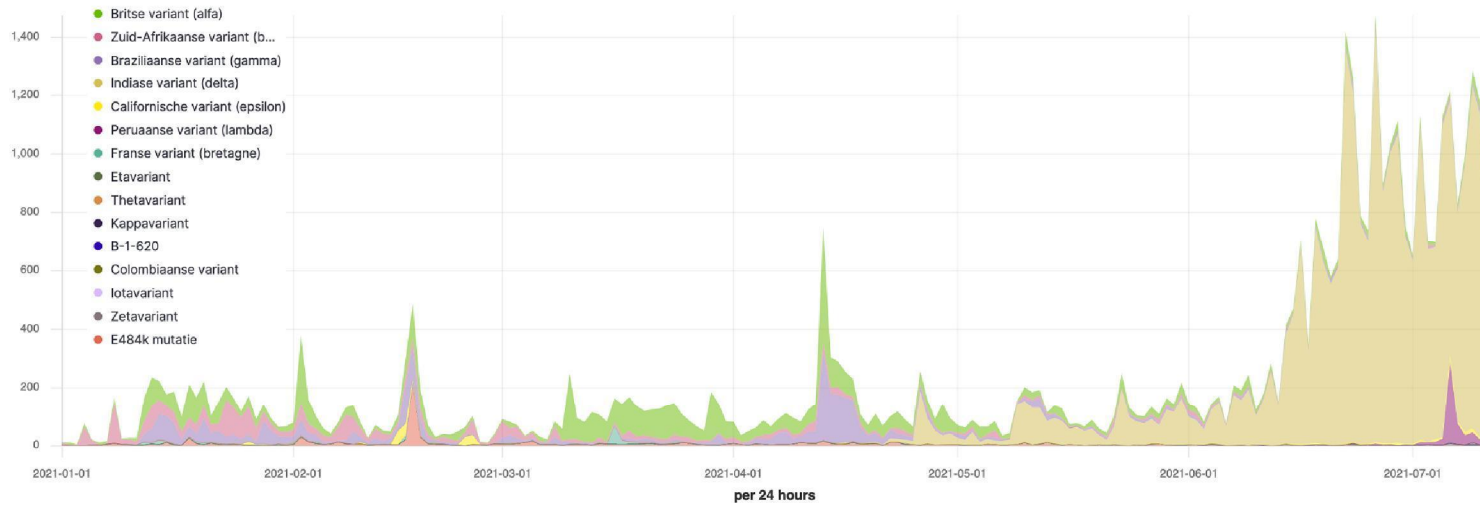
In [deze grafiek](#) wordt duidelijk dat, buiten het afgelopen jaar om, de maanden januari en juli cyclisch vrijwel identieke pieken in interesse op de zoekterm 'vakantie' opleveren. De grootste opleving vindt dan plaats in Juni, en de kleinere opleving in januari.

De verwachte piek van januari 2021 is echter afwezig - dit waarschijnlijk omdat de prognoses over het op vakantie kunnen dit jaar in januari niet bijzonder positief waren. In plaats daarvan zien we de interesse sinds december 2020 langzaam maar exponentieel toenemen, tot aan wat ondertussen de absolute piek is op het huidige moment. Interesse in 'vakantie' op Google is op dit moment dus groter dan het ooit is geweest de afgelopen jaren.

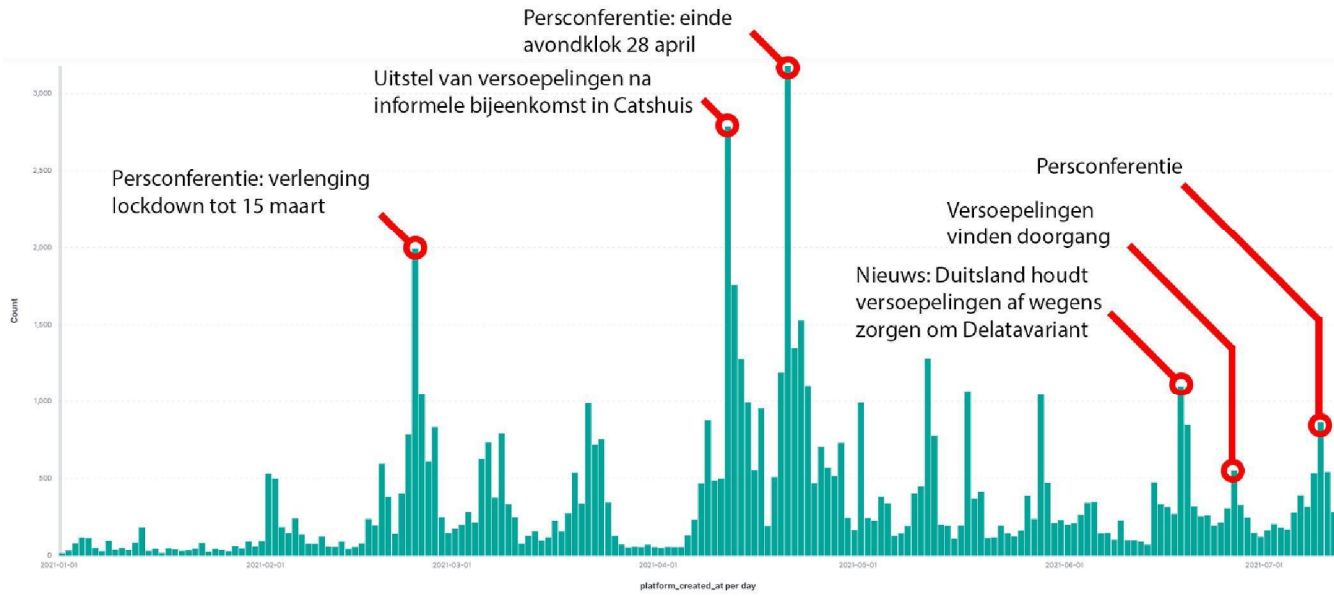
Daarnaast tonen de volgende twee tabellen (de meest gerelateerde zoekopdrachten, en de meest 'trending' woordcombinaties) dat deze tractie wel degelijk met corona te maken heeft en de komende tijd daarom waarschijnlijk niet zal afnemen.

Gerelateerde zoekopdracht	Score
vakantie 2021	100
op vakantie	79
vakantie corona	77
vakantie nederland	35
vakantie griekenland	32
griekenland	32
vakantie spanje	27
vakantie frankrijk	26
vakantie italie	20
mei vakantie	16

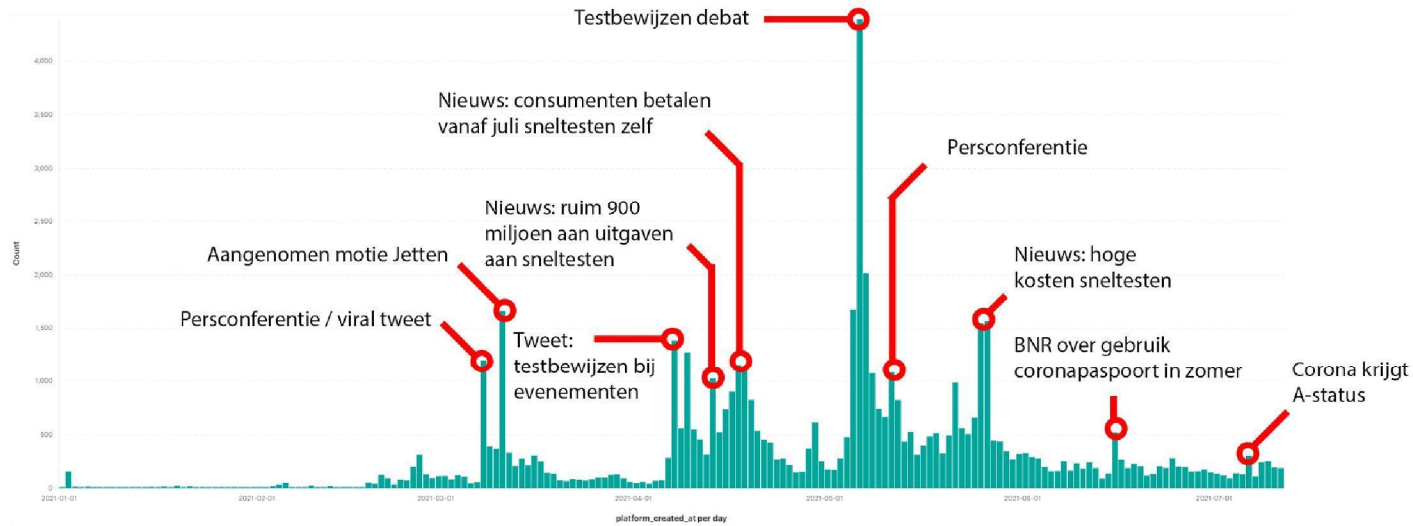
Trending onderwerpen	Stijging t.o.v. dezelfde tijd vorig jaar
schaduw vakantie	+3.750%
naar welke landen mogen we op vakantie	+1.300%
vakantie landen geel	+1.250%
landen op geel	+1.150%
welke landen code geel	+1.100%
welke landen zijn geel	+850%
rwanda vakantie	+850%
rwanda	+850%
code geel landen	+850%
ionische eilanden	+650%

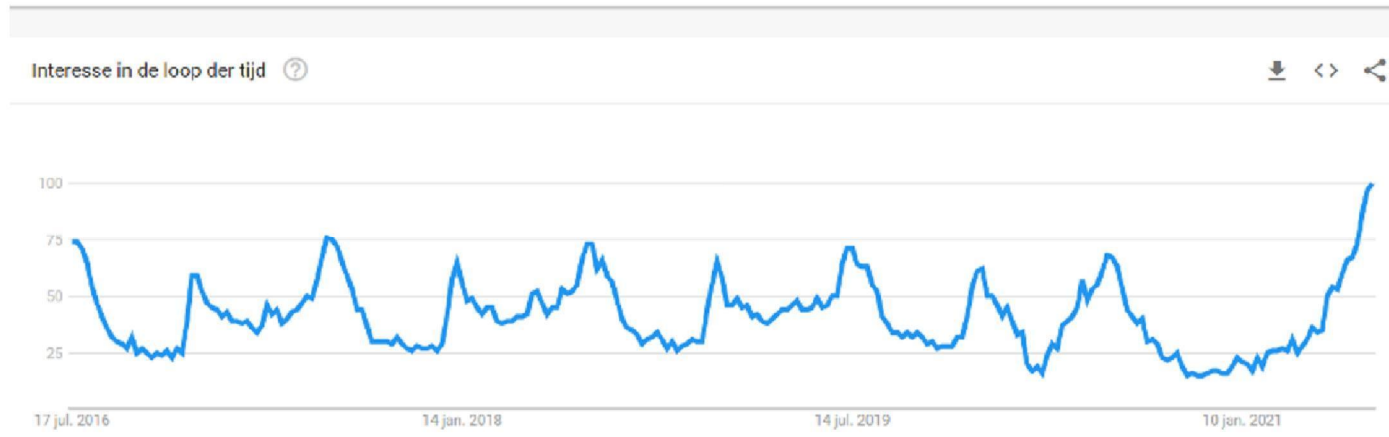
Grafiek 7: Tractie op verschillende coronavarianten op Twitter. 1 jan - 11 jul 2021

Grafiek 8: 'Versoepelingen' op Twitter. 1 jan - 11 jul 2021

Grafiek 9: 'Testsamenleving' en vergelijkbaar op Twitter. 1 jan - 11 jul 2021

Grafiek 10: Google-trendanalyse op 'vacantie'

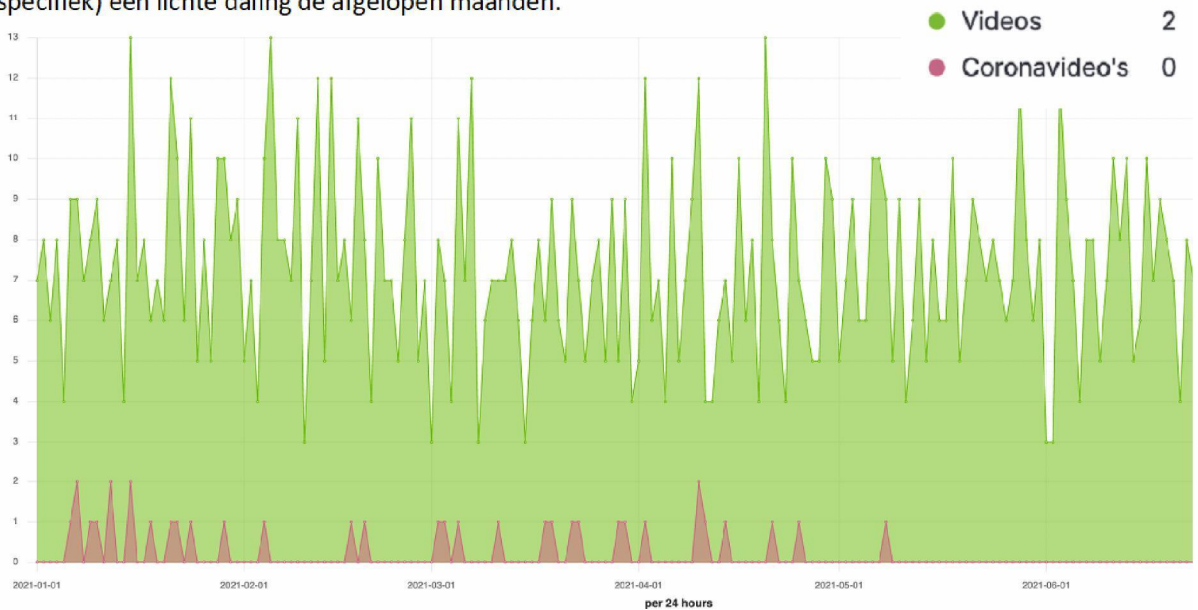
3. Youtube

-
- Om de tractie van COVID-gerelateerde onderwerpen op het Nederlandstalige YouTube *buiten* de door ons eerder al geïdentificeerde desinfo-kanalen in kaart te brengen, hebben we een analyse gedraaid op content-creators op YouTube die bij het TALPA netwerk zijn aangesloten. TALPA is het *grootste multi-channel netwerk van Nederland*.

•

De kanalen die onder dit netwerk vallen zijn onderverdeeld in de rubrieken *family & parenting, lifestyle, entertainment, en food & health*². In onze analyse hebben we ook onderzocht of er duidelijke verschillen zijn tussen deze typen onderwerpen en de mate waarin (en manier waarop) COVID ter sprake komt.

Het meest in het oog springende feit in dezen, is de zeer beperkte mate waarin het onderwerp überhaupt is aangehaald op deze kanalen het afgelopen jaar. Ook is de enige trendontwikkeling die te zien is in de hoeveelheid uploads (in het algemeen, of COVID-specifiek) een lichte daling de afgelopen maanden.

Grafiek 11: TALPA COVID v.s. non-COVID videos. 1 jan - 11 jul 2021

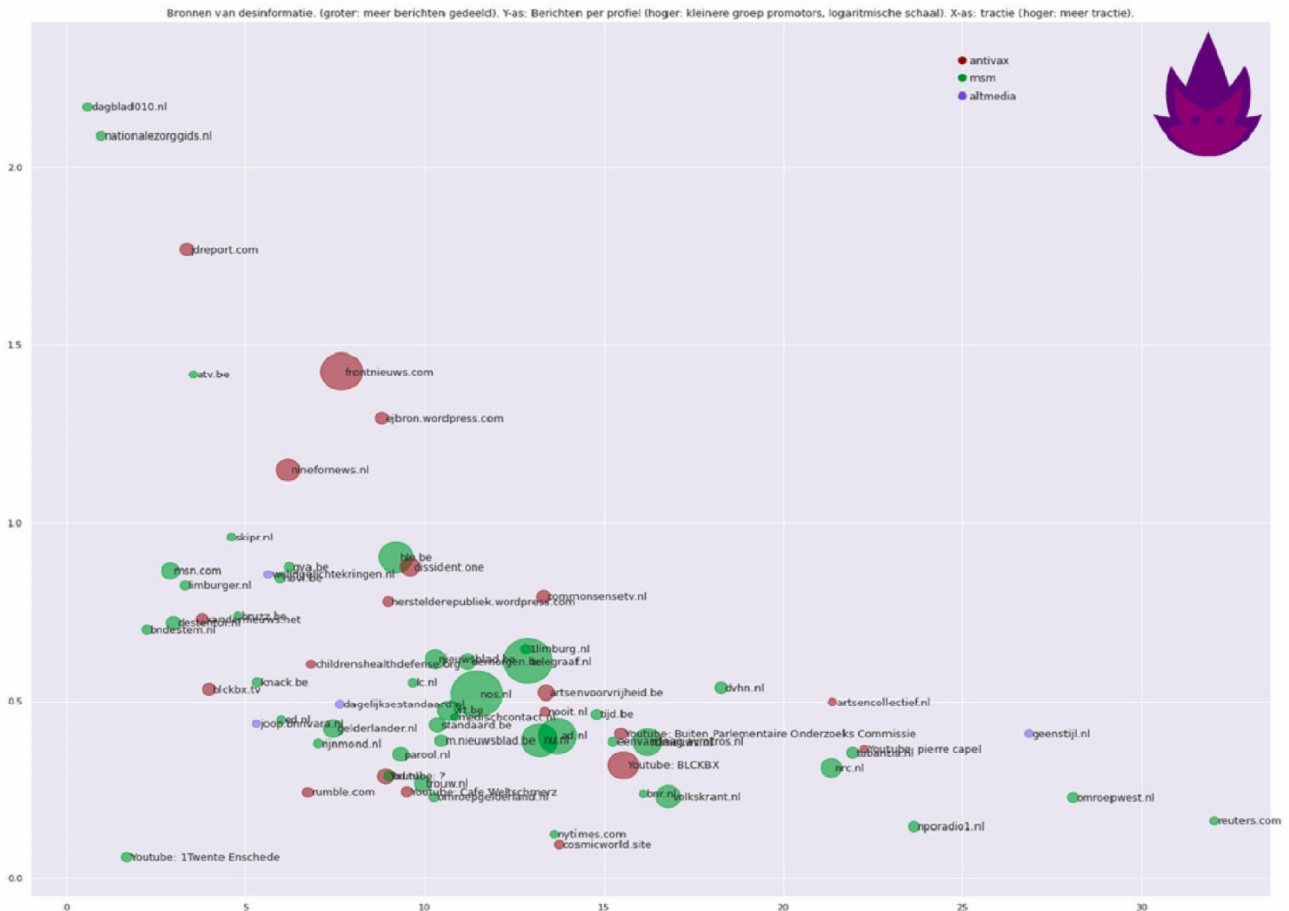
Slechts 3% van alle videos van deze kanalen gaat over COVID en alles dat daarmee samenhangt. Het kanaal met het meeste van deze videos komt uit de muzieksce­ne – en de vlogs gaan over het veelvuldig uitvallen van geplande optredens wegens de lockdown.

Ook zijn er bij de COVID-gerelateerde videos geen opvallende, polariserende of samenzwerings-comments te vinden.

² Enkel de rubriek 'teens and kids' is buiten beschouwing gelaten

4. Desinformatie

- Ten opzichte van het vorige rapport zijn er weinig verschuivingen zichtbaar in de positie van de verschillende desinformatie en reguliere media in de onderstaande

Grafiek 12: Geciteerde typen media binnen 'vaccinatie'

grafiek.

-
-
- Ter herinnering: de horizontale (x) as geeft de mate van *tractie* op het delen van deze media weer (dat wil zeggen hoe hoog het gemiddelde aantal likes en retweets in die gevallen ligt); de verticale (y) as geeft weer in welke mate het betreffende nieuwsmedium door veel verschillende (onderaan) dan wel een zeer beperkt aantal (bovenaan) accounts gedeeld wordt. De y-as is *logaritmisch*, wat wil zeggen dat een *exponentiële* toename van de waarden op die as hier om visuele redenen *lineair* is weergegeven. Dit zorgt ervoor dat de grafiek 'platgedrukt' wordt, met het verschil tussen, bijvoorbeeld, jdreport.com en frontnieuws.com al een stuk groter dan dat tussen ninefornews.nl en dissident.one – hoewel binnen deze grafiek deze twee paren zich op ongeveer gelijke afstand van elkaar lijken te bevinden.

-
-
-
-
- Als aanvulling vermelden we nog dat we hebben kunnen vaststellen dat binnen het thema 'vaccinatie' in de periode van 1 januari 2021 tot en met 30 juni 2021 de top-20 desinformatie-kanalen gezamenlijk 96,5% van alle desinformatie voor hun rekening nemen. Een relatief kleine groep heeft daarmee dus een bovenmatige impact op het discours.
-
- Van deze top-20 is de top drie goed voor 51,9% van alle desinformatie, en de top tien voor 79,2%. Zie onderstaande tabel.
-
-

28,1%	frontnieuws.com
14,3%	Youtube: BLCKBX
9,5%	ninefornews.nl
5,9%	dissident.one
4,6%	Youtube: [removed channel]
4,6%	artsenvoorvrijheid.be
3,3%	commonsensetv.nl
3,1%	jdreport.com
2,9%	ejbron.wordpress.com
2,9%	blckbx.tv
2,4%	xandernieuws.net
2,4%	Youtube: Buiten Parlementaire Onderzoeks Commissie
2,1%	Youtube: Cafe Weltschmerz
2,0%	herstelderepubliek.wordpress.com
1,7%	rumble.com
1,6%	nooit.nl
1,6%	cosmicworld.site
1,2%	childrenshealthdefense.org
1,2%	Youtube: pierre capel
1,1%	artsencollectief.nl

Tabel 4: Desinfo-kanalen binnen 'vaccinatie'

-
-

•
•
•
•